

EBRIS

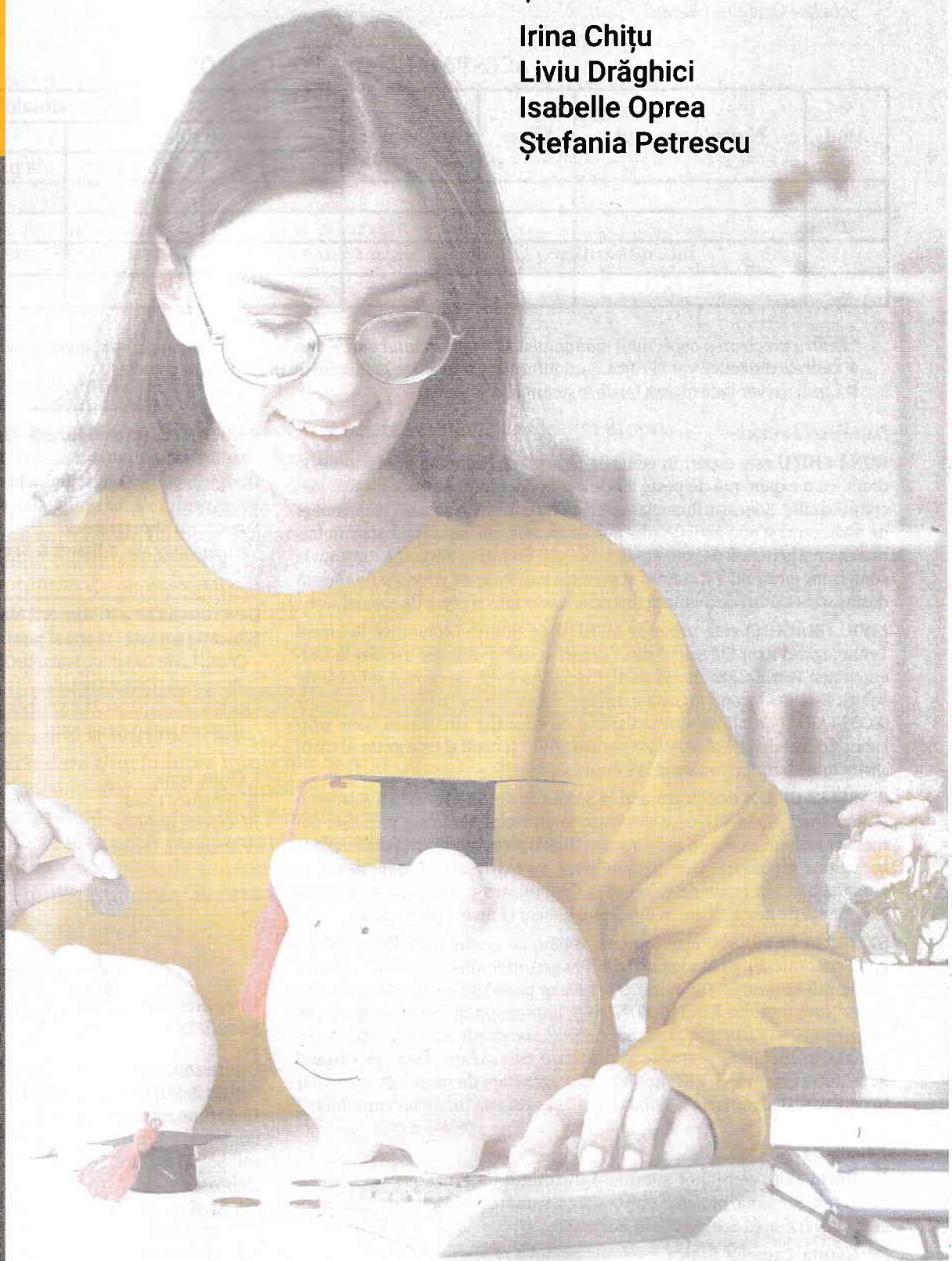
We know
books

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII**

Irina Chițu
Liviu Drăghici
Isabelle Oprea
Ștefania Petrescu

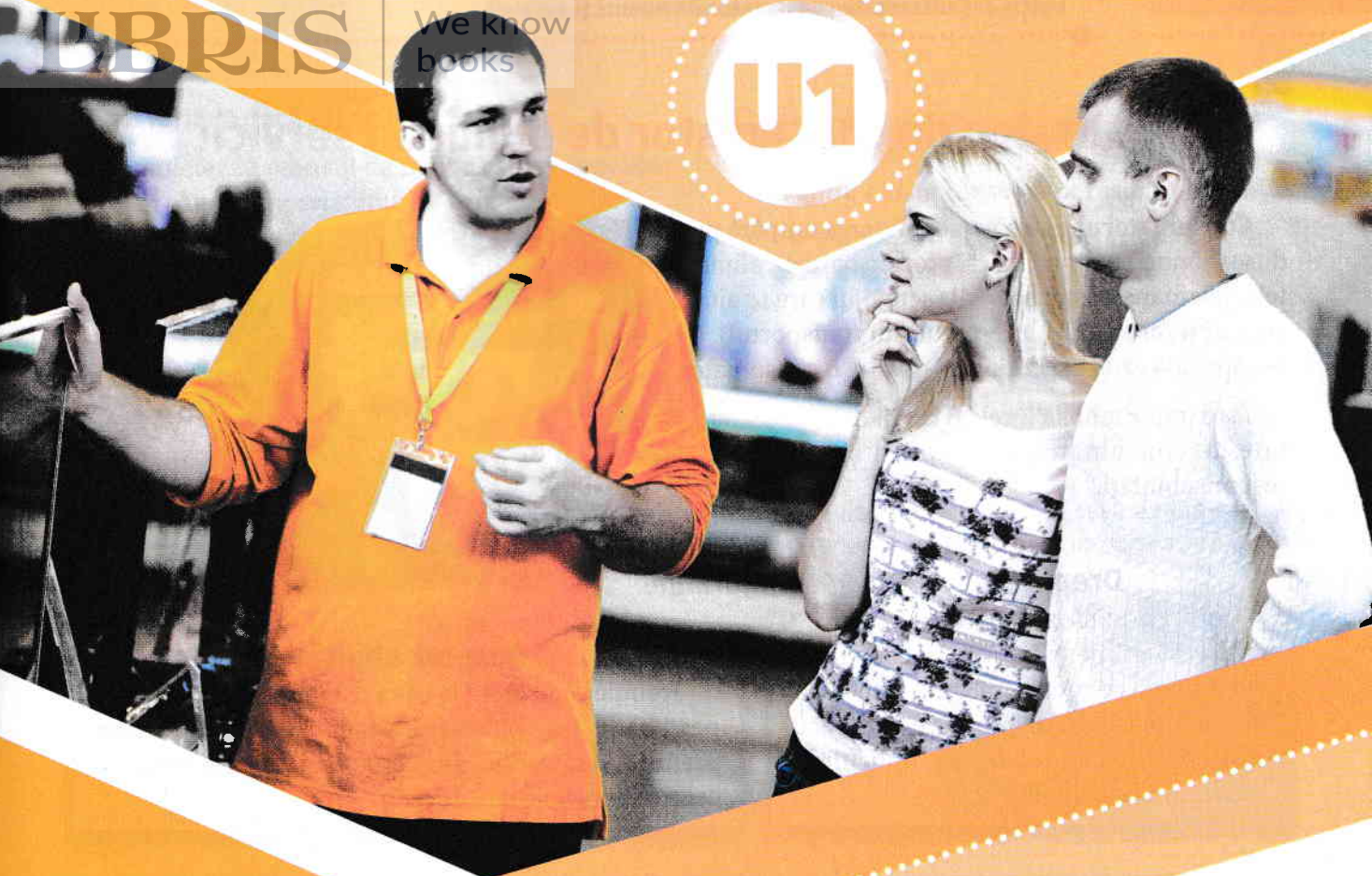
Educație socială

CORINT
LOGISTIC

Cuprins

Competențe generale și specifice	4
Cuvânt-înainte	5
Ghid de utilizare a manualului	6
La început de drum în educația economico-financiară	8
Unitatea 1: Cetățenia, dimensiunea economică	
Lecția 1: Calitatea de consumator de bunuri și servicii	10
Lecția 2: Drepturi și responsabilități ale consumatorului. Protecția consumatorului	12
Lecția 3: Producerea de bunuri și servicii	16
Lecția 4: Producătorul și spiritul antreprenorial. Inițiativa și riscul	19
Recapitulare	22
Evaluare	23
Unitatea 2: Banii și bugetul	
Lecția 5: Alegerea unui scop. Resurse necesare pentru atingerea scopului propus	26
Lecția 6: Bugetul. Venituri personale – cheltuieli personale. Venituri ale familiei – cheltuieli ale familiei	30
Lecția 7: Nevoi și dorințe <i>versus</i> resurse	35
Lecția 8: Forme actuale ale banilor. Valoarea și funcțiile banilor	38
Lecția 9: Moneda națională a României	41
Lecția 10: Modalități de economisire și de evitare a risipei	44
Lecția 11: Instrumente și mijloace de plată	47
Recapitulare	50
Evaluare	52
Unitatea 3: Relația consumatorului cu instituțiile bancare și financiare	
Lecția 12: Produse și servicii bancare	54
Lecția 13: Deschiderea/închiderea unui cont bancar	56
Lecția 14: Mijloace moderne de economisire	58
Lecția 15: Instrumente de economisire pentru copii	63
Lecția 16: Produse și servicii de asigurare. Alegerea ofertei de asigurare	66
Lecția 17: Avantaje și riscuri ale consumatorilor în raport cu instituțiile bancare și financiare nebankare	71
Recapitulare	74
Evaluare	75
Proiect educațional	
Introducere	78
Partea 1: Alegerea temei	80
Partea a 2-a: Elaborarea fișei de proiect	82
Partea a 3-a: Implementarea proiectului	90
Partea a 4-a: Evaluarea proiectului	93
Recapitulare finală	96
Evaluare finală	100
Ghici ghicitoare ce-i! Rezolvarea exercițiului recapitulativ	102
10 sfaturi financiare	103
Mic dicționar de termeni economico-financiarci	104

Cetățenia, dimensiunea economică

- ▶ **Lecția 1: Calitatea de consumator de bunuri și servicii**
- ▶ **Lecția 2: Drepturi și responsabilități ale consumatorului.
Protecția consumatorului**
- ▶ **Lecția 3: Producerea de bunuri și servicii**
- ▶ **Lecția 4: Producătorul și spiritul antreprenorial.
Inițiativa și riscul**
- ▶ **Recapitulare**
- ▶ **Evaluare**

Calitatea de consumator de bunuri și servicii

Consumatorul este o persoană care cumpără produse (bunuri cu formă fizică, precum hainele, alimentele, telefoanele) sau servicii (activități care te ajută, cum ar fi reparațiile, internetul sau transportul). De fiecare dată când achiziționezi ceva, ești consumator.

Este important să înțelegi că, în calitate de consumator, ai drepturi și responsabilități.

Un consumator deșept ia decizii informate.

Drepturi

Ai dreptul să cumperi produse sigure, să primești informații corecte despre ceea ce cumperi și să fii respectat. De exemplu, dacă un produs este defect, ai dreptul să ceri repararea, înlocuirea sau returnarea banilor.

Responsabilități

Trebuie să fii atent la ceea ce cumperi și să nu risipești banii. Este bine să citești etichetele, să compari prețurile și să verifici dacă produsul sau serviciul este ceea ce ai nevoie cu adevărat.

Descoperă

Alături de bunurile și serviciile obișnuite, există și **serviciile financiare**. Acestea sunt oferite de bănci și de alte instituții care te ajută să gestionezi banii.

Câteva exemple de servicii financiare sunt:

Conturi bancare. Instrumente financiare care te ajută să păstrezi banii în siguranță, să faci plăți și să încasezi bani.

Carduri bancare. Instrument bancar cu ajutorul căruia poți plăti fără numerar sau retrage bani de la bancomat.

Economisire. Se face prin intermediul unui cont de economii sau a unui depozit bancar.

Credite. Sume de bani pe care le poți obține de la bancă pentru diverse achiziții și pe care trebuie să le rambursezi împreună cu o sumă suplimentară numită dobândă.

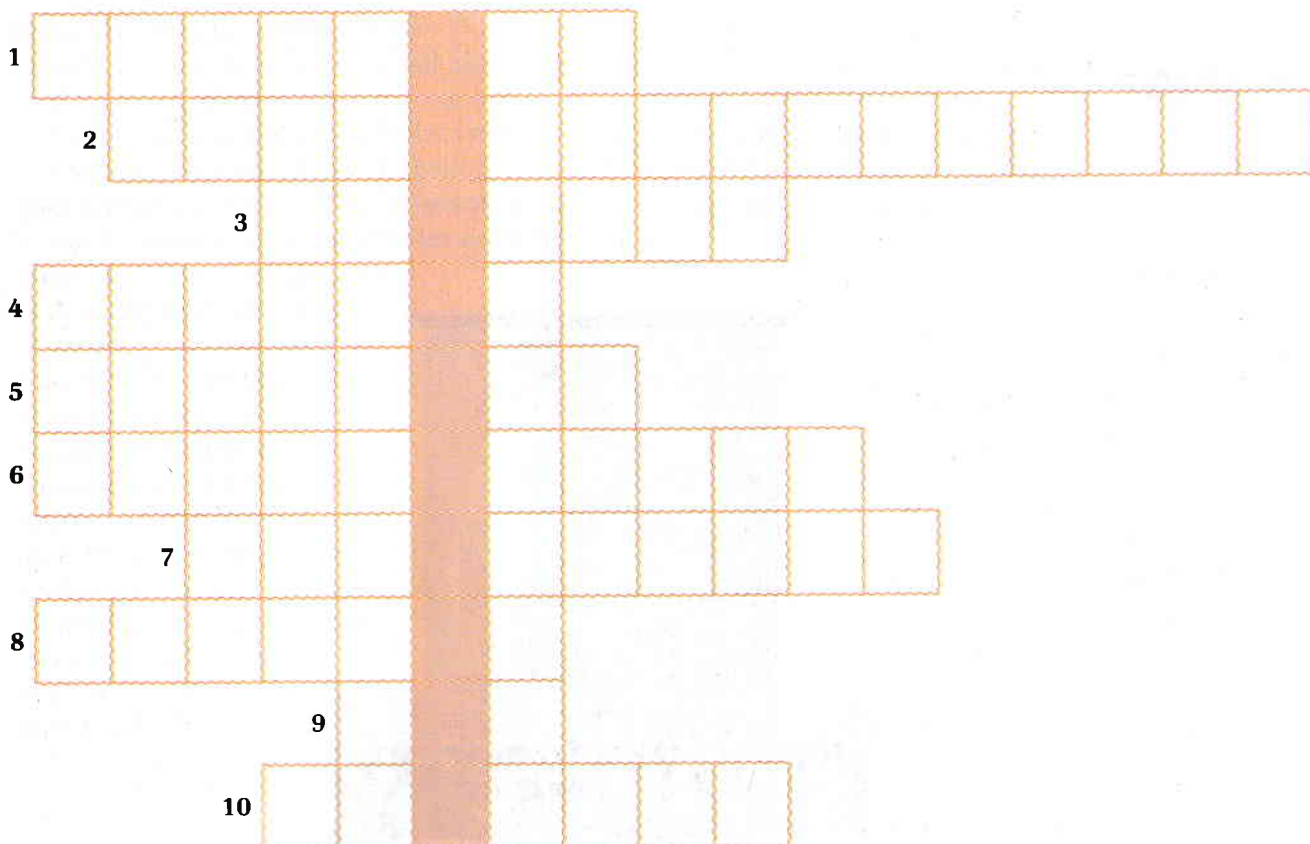
Reguli pentru a te proteja în calitate de consumator

- ✓ **Cere întotdeauna bonul fiscal** pentru că acesta este dovada că ai plătit pentru produsul sau serviciul achiziționat. Dacă ceva nu este în regulă, poți folosi bonul fiscal pentru a rezolva problema.
- ✓ **Informează-te înainte să cumperi!** Citește despre produs sau serviciu și întreabă alte persoane care l-au folosit și află păreri.
- ✓ **Fii atent la oferte!** Dacă ceva pare prea ieftin pentru a fi adevărat, probabil că nu este de calitate.
- ✓ **Ferește-te de fraude!** Nu da nimănui datele cardului tău bancar sau parolele pentru conturi.

1. Verifică dacă ai înțeles

Completează rebusul de mai jos și vei descoperi ce rol ai când cumperi bunuri și servicii.

1. Oamenii pot achiziționa bunuri și ...
2. Consumatorii au drepturi dar au și ...
3. Instrumente financiare care permit păstrarea banilor în siguranță.
4. Bunuri cu formă fizică pe care le putem achiziționa.
5. Orice consumator are anumite ...
6. Activitatea de a pune bani deoparte.
7. Pe lângă bunuri și servicii obișnuite mai există și servicii ...
8. Împrumuturi solicitate de la bancă pentru care plătim dobândă.
9. Document fiscal care trebuie solicitat la orice achiziție pentru a putea dovedi că am plătit.
10. Instrumente de plată fără numerar emise de bănci.

Reține

Pentru a fi un consumator responsabil:

- **Planifică-ți bugetul.** Notează cât câștigi și cât cheltuiești, astfel, știi câți bani îți rămân pentru lucruri mai importante.

- **Cumpără doar ceea ce ai nevoie.** Gândește-te dacă un lucru este esențial sau dacă doar ți-l dorești. Este bine să prioritizezi nevoile, cum ar fi mâncarea sau materialele pentru școală.

- **Evită risipa!** Dacă ai ceva acasă care funcționează bine sau este în bună stare (un telefon, o pereche de pantofi etc.), nu cumpăra un lucru similar doar pentru că este la modă.

2. Aplică

Scrieți în caiete asocierile corecte dintre cifrele din coloana A și literele din coloana B.

A**Servicii bancare**

1. Credite
2. Conturi bancare
3. Carduri bancare
4. Cont de economii

B**Definiții ale serviciilor bancare**

- a. Instrument bancar cu ajutorul căruia pot fi efectuate plăți fără numerar sau se pot retrage bani de la bancomat.
- b. Sume de bani care pot fi obținute de la bancă pentru diverse achiziții și care trebuie rambursate împreună cu o sumă suplimentară numită dobândă.
- c. Instrument bancar care permite acumularea de fonduri și acordă, suplimentar, o dobândă.
- d. Instrument financiar care păstrează banii în siguranță, permite efectuarea de plăți și încasarea de bani.

3. Joc de rol. Lucrați în echipă

Tu și colegul de bancă sunteți implicați într-o tranzacție. Unul este vânzătorul, iar celălalt este cumpărătorul unui tricou. Simulați discuția dintre vânzător și cumpărător, făcând referire la bonul fiscal.

4. Aplică

1. Identifică în magazinele în care intri panoul care face referire la obligativitatea solicitării bonului fiscal (asemănător cu imaginea alăturată).

2. La următoarea achiziție pe care o vei face, solicită vânzătorului bonul fiscal și prezintă-l colegilor în cadrul lecției viitoare. Analizați împreună dacă produsele și serviciile cumpărate au evitat risipa.

5. Reflectează

De ce crezi că unii agenți economici nu emit bonuri fiscale?

Știi că?

Casa de marcat a fost inventată în 1879 de către James Ritty, un patron de bar din Dayton, Ohio, pentru a controla casierii și vânzările și a împiedica furturile. Dispozitivul cu carcasă din lemn utilizează clapete de metal marcate cu numere care indicau o valoare de vânzare, având atașat și un clopoțel ce avertiza fiecare operațiune. Avea, de asemenea, un sumator care totaliza valorile de numerar marcate pe parcursul unei zile. În 1884 Ritty a vândut invenția lui Iacov H. Eckert pentru 6.500 de dolari. Ulterior a fost achiziționată de John H. Patterson, care a lansat-o în producție pe scara largă sub egida companiei sale nou formate, National Cash Register, care mai există și astăzi.

Prima casă de marcat

Drepturi și responsabilități ale consumatorului. Protecția consumatorului

În calitate de consumator, ai un rol foarte important în economie. Tu decizi ce produse și servicii să cumperi, iar acest lucru influențează piața și modul în care companiile își oferă produsele. Este important să înțelegi că, în calitate de consumator, ai atât drepturi, cât și responsabilități. De asemenea, există instituții și organizații care te ajută să te protejezi atunci când este nevoie.

Drepturile tale în calitate de consumator

Atunci când cumperi un produs sau un serviciu, ai dreptul să:

- primești informații corecte și clare despre produsul sau serviciul pe care îl achiziționezi.

De exemplu, trebuie să știi exact ce include un abonament de telefonie sau condițiile unui cont bancar.

- cumperi produse sigure, care nu îți pun sănătatea sau viața în pericol.

- ceri repararea, înlocuirea sau returnarea banilor pentru un produs defect.

- beneficiezi de respect și tratament corect din partea vânzătorilor și furnizorilor de servicii.

De exemplu, dacă îți cumperi un gadget care se strică imediat, ai dreptul să-l returnezi sau să primești altul nou.

Responsabilitățile consumatorului

Deși ai multe drepturi, trebuie să știi că ai și responsabilități. Asta înseamnă că:

- trebuie să fii atent la ceea ce cumperi și să citești etichetele sau contractele. Nu semna niciodată un document fără să-l înțelegi complet!

- trebuie să nu faci risipă de resurse financiare sau de produse. Fiecare leu cheltuit trebuie să fie bine gândit.

- trebuie să compari ofertele înainte de a cumpăra ceva, mai ales dacă este vorba de produse sau servicii scumpe, cum ar fi un telefon sau o bicicletă.

Protecția consumatorului în România

Dacă întâmpini probleme, în calitate de consumator, există instituții care te pot ajuta:

• **Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului (ANPC)**

Este instituția care se ocupă de drepturile tuturor consumatorilor. Dacă tu cumperi un produs defect sau un serviciu care nu respectă contractul, poți depune o reclamație la ANPC.

ANPC verifică firmele și se asigură că respectă regulile, iar consumatorul este protejat.

Pentru a înregistra o sesizare la ANPC accesează codul QR.

Pentru informații poți apela Telefonul Consumatorului la numărul 021.9551.

• **Centrul de Soluționare Alternativă a Litigiilor în domeniul Bancar (CSALB)**

Este o organizație care te poate ajuta să rezolvi disputele cu băncile sau alte instituții financiare fără să mergi în instanță.

De exemplu, dacă ai un card și banca îți ia comisioane mai mari decât cele stabilite, CSALB poate media conflictul între tine și bancă.

Pentru a înregistra o sesizare la CSALB accesează codul QR:

● Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF)

Este o instituție care supraveghează firmele de asigurări, pensii private și bursa de valori. Dacă ai probleme cu o poliță de asigurare sau cu alte servicii financiare, ASF poate investiga și îți poate oferi soluții.

Pentru a înregistra o sesizare către ASF este necesar să îți crezi cont accesând codul QR:

Sediul ASF

Cum să te protejezi în calitate de consumator?

Informează-te înainte de a lua decizii financiare. Citește etichetele, contractele și întreabă atunci când nu înțelegi ceva.

Păstrează bonurile, facturile și contractele. Acestea sunt dovezi care te pot ajuta în caz de dispute.

Caută ajutor dacă ai probleme. Poți apela la ANPC, CSALB sau ASF pentru a rezolva situațiile neplăcute.

Evită ofertele care sună „prea bine ca să fie adevărate”. Dacă cineva îți promite ceva foarte ieftin și de calitate, verifică bine înainte de a cumpăra.

● Exemplu practic

Imaginează-ți că îți cumperi un joc video nou, dar, când ajungi acasă și îl încerci, nu funcționează.

În acest caz te poți întoarce cu bonul fiscal la magazin și explici problema. Ai dreptul să ceri să ți se înlocuiască jocul sau să primești banii înapoi.

Dacă magazinul refuză să îți rezolve problema, poți face o reclamație la ANPC. Autoritatea va investiga cazul și te va ajuta să îți recuperezi banii sau să primești un produs nou.

Retine

1. În calitate de consumator ai dreptul:

- să fii informat corect;
- să cumperi produse sigure;
- să ți se înlocuiască produsele neconforme sau să ți se returneze banii;
- să fii respectat.

2. Când ești consumator ai obligația să:

- te informezi cu privire la produse și servicii citind etichetele sau contractele;
- să compari ofertele;
- să nu faci risipă de resurse.

3. Când îți sunt încălcate drepturile poți trimite o sesizare la:

- ANPC - pentru produse și servicii;
- CSALB - pentru produse și servicii financiare;
- ASF - pentru asigurări.

1. Aplică

1. Folosește un telefon sau un calculator cu acces la internet, accesează codul QR alăturat și urmează pașii pentru înregistrarea unei sesizări la ANPC. **Nu finaliza însă înregistrarea! E doar un exercițiu.**

2. Identifică adresa Comisariatului Județean pentru Protecția Consumatorilor din județul tău.

2. Joc de rol / Lucrăm în echipă

Împărțiți-vă în echipe de câte trei. Un elev va fi vânzătorul, un elev va fi cumpărătorul, iar alt elev va fi reprezentantul ANPC. Cumpărătorul încearcă să schimbe un produs defect și discută pe rând cu vânzătorul, care refuză, iar apoi cu reprezentantul ANPC. Ulterior reprezentantul ANPC discută la rândul său cu vânzătorul. Fiecare parte implicată prezintă argumente, fără a face atac la persoană. Prezența clasei soluția găsită!

3. Reflectează

De ce crezi că este important să soliciți bon fiscal după fiecare achiziție?

4. Verifică dacă ai înțeles

Copiază pe caiet cele două coloane de mai jos, iar apoi unește prin săgeți instituția din coloana din stânga cu tipul de produse și servicii pentru care primește sesizări din coloana din dreapta:

Instituții

- ANPC – Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului
- CSALB – Centrul de Soluționare Alternativă a Litigiilor în domeniul Bancar
- ASF – Autoritatea de Supraveghere Financiară

Tipuri de produse și servicii

- Asigurări
- Produse alimentare
- Servicii financiare

5. Portofoliu

Alcătuiește un portofoliu despre una dintre următoarele instituții, la alegere: Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF), Centrul de Soluționare Alternativă a Litigiilor în domeniul Bancar (CSALB), Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorului din județul tău.

Portofoliul va cuprinde:

- o scurtă descriere a instituției (3-4 fraze despre rolul și activitățile ei);
- datele de contact (adresă fizică, site web, e-mail, telefon);
- una sau mai multe imagini cu sediul instituției;
- opinia ta privind utilitatea instituției respectivă și motivarea alegerii.

Producerea de bunuri și servicii

În fiecare zi folosești bunuri și servicii. De la alimentele consumate zilnic până la autobuzul care te duce la școală, toate acestea sunt rezultatul muncii unor oameni și al proceselor economice care fac posibilă existența produselor și serviciilor de care ai nevoie.

Ce sunt bunurile și serviciile?

Bunurile sunt obiecte fizice pe care le poți atinge și folosi, cum ar fi hainele, alimentele, jucăriile sau un telefon mobil.

Serviciile sunt activități oferite de alte persoane sau companii care îți fac viața mai ușoară, cum ar fi transportul, educația, internetul sau servicii de *hair styling*.

De exemplu, când cumperi o bicicletă, aceasta este un bun, dar dacă duci bicicleta la reparat, mecanicul îți oferă un serviciu.

Etapetele producției de bunuri și servicii

1. **Planificarea:** producătorii trebuie să decidă ce bunuri sau servicii să creeze, în funcție de ceea ce au nevoie sau doresc consumatorii.

2. **Obținerea resurselor:** pentru a produce ceva este nevoie de materiale și de echipamente, de forță de muncă etc. De exemplu, pentru a face pâine, este nevoie de făină, apă, drojdie, un cuptor, angajați specializați etc.

3. **Producția:** activitatea prin care resursele sunt combinate pentru a crea bunurile sau serviciile dorite.

4. **Distribuția:** bunurile și serviciile sunt livrate către consumatori, prin magazine, piețe sau online.

Cum se produc bunurile și serviciile?

Pentru a produce bunuri și servicii, sunt necesare resurse. Acestea sunt de trei tipuri principale:

1. **Resursele naturale**, reprezentate de materialele care provin din natură, cum ar fi apa, lemnul, petrolul sau metalele.

2. **Resurse umane**, reprezentate de oamenii care lucrează pentru a produce bunuri sau pentru a oferi servicii. De exemplu, un fermier care cultivă legume sau un profesor care predă la școală.

3. **Resursele de capital**, care cuprind lucrurile create de oameni și folosite în producție, cum ar fi utilajele, clădirile sau banii necesari pentru a începe o afacere.

De ce este important să producem eficient?

Producția eficientă ajută la:

- reducerea risipei de materiale și bani;
- crearea unor produse de calitate mai bună;
- satisfacerea nevoilor consumatorilor.

De exemplu, o fabrică de jucării care folosește doar cantitatea necesară de materiale produce mai multe jucării și la un preț mai mic.

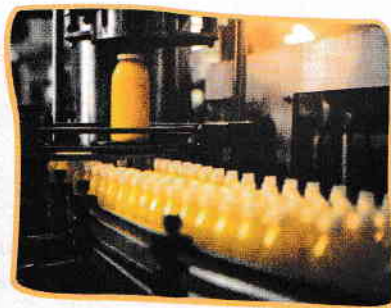

Cine decide ce se produce?

Într-o economie, deciziile legate de producție sunt influențate de mai mulți factori:

Consumatorii pentru că ei decid ce să cumpere, iar cererea lor influențează ce bunuri și servicii sunt produse.

Producătorii pentru că ei aleg ce să producă, în funcție de ceea ce cred că se va vinde.

Guvernul pentru că, uneori, statul sprijină producerea unor bunuri (cum ar fi medicamentele sau energia) sau reduce producerea altora prin taxe suplimentare (cu scopul protejării populației, de exemplu, în cazul produselor cu un conținut ridicat de zahăr).

Cum poți contribui tu?

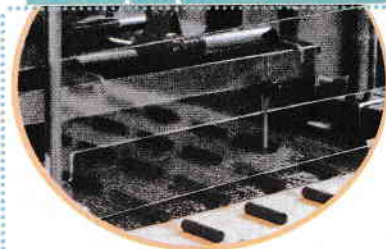
- **Alege produse de calitate!** Citește etichetele și informează-te înainte de a cumpăra.
- **Nu risipi resursele!** Cumpără doar ceea ce ai nevoie și încearcă să refolosești lucrurile.
- **Reciclează!** Marile magazine au instalații unde poți duce ambalajele reciclabile.
- **Respectă munca altora!** Fiecare produs și serviciu implică eforturi și resurse.

Rolul banilor în producerea bunurilor și serviciilor

Banii sunt foarte importanți în toate activitățile. Producătorii folosesc bani pentru a cumpăra resurse, pentru a plăti muncitorii și pentru a investi în echipamente mai bune. De asemenea, consumatorii folosesc bani pentru a cumpăra produsele și serviciile oferite de producători.

Exemplu practic

Cum se produce o ciocolată?

Resurse naturale: Boabele de cacao sunt recoltate dintr-o fermă. Ulterior acestea sunt transformate în pudră, care este cumpărată de fabrica de ciocolată.

Resurse umane: Angajații din fabrică, pe baza unui proces tehnologic specific, transformă pudra de cacao în ciocolată.

Resurse de capital: Se folosesc mașini și utilaje, atât în procesul de producție, cât și pentru ambalare și transport.

Distribuție: Ciocolata ajunge în magazin, iar tu o poți cumpăra.